

"Український культурологічний Центр": 12 років діяльності у Донецьку

Володимир Білецький, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка, академік Академії економічних наук України, голова Донецького відділення НТШ, доктор технічних наук, професор Донецького технічного університету, шеф-редактор аналітично-інформаційного журналу "Схід".

Вже стала аксіоматичною думка про те, що *створити, реалізувати* щось на практиці, особливо *втїлити в життя* велику справу, велику ідею, важче, ніж щось *завоювати*. "Українська ідея", "український проект" є красномовним тому підтвердженням. Відродити Українську державу було важко – і на це пішли надзусилля ряду поколінь борців, еліти українського народу, але *реально побудувати* цю омріяну нову "українську Україну" як сучасну, високорозвинену, економічно і духовно багату державу – це надзавдання нашого покоління. Свій внесок, свою краплю за краплею в океан зусиль по здійсненню цього завдання ось уже 12 років додає громадська недержавна організація (НДО) – дослідно-видавнична фундація "Український культурологічний Центр" у Донецьку.

У 1992-93 рр., коли вже спадала емоційна хвиля "оксамитової революції" 90-х років, визрівала ідея створення організації *нового типу*, яка б згуртувала не ура-діячів, а патріотів-прагматиків, інтелектуальну і ділову когорту українських культурологів-однодумців, готових до довготривалої (десятиліття), марудної, але вкрай необхідної творчої роботи по відродженню української мови і культури на Донбасі і загалом на Сході України. Концепцію і проект такої організації – "Українського культурологічного Центру" – опрацював автор цих рядків, його підтримали тодішній міністр України у справах національностей та міграції Олександр Ємець та головний редактор журналу "Донбас" Віктор Логачов, а Міжнародний фонд "Відродження" у 1994 р. надав стартовий грант. До першої Ради УКЦентру увійшли відомі в Донецьку активісти Товариства української мови – його голова, доктор наук Володимир Білецький, диригент Василь Василенко, письменник і науковець Вадим Оліфіренко, заступник директора Донецької обласної універсальної бібліотеки Олена Башун та ін.

З самого початку УКЦентр виходив з широкого розуміння поняття "культура", бачив трансформацію України як багатоплановий процес, зокрема ринкових реформ, формування і розвитку демократичного суспільства, інтеграції України і європейський і світовий економічний, політичний, інформаційний, культурний простір. Тому до УКЦентру увійшли фахівці різних галузей знань, науковці, журналісти, зокрема, політологи, економісти, історики, соціологи.

Основні пріоритети, які на самих початках визначив для себе Центр – робота по проектах, які сприяють формуванню *сучасної української еліти*, та на всебічний розвиток *молоді*. Крім того, цілі та завдання УКЦентру:

- налагодження та розвиток зв'язків з національно-культурними організаціями світу, зокрема, шляхом "народної дипломатії";
- виявлення найслабших ланок у культурному розвитку регіону та координація дій фахівців по нормалізації стану; збереження та розвиток культурних надбань краю;

- дослідно-видавнича робота з соціально-економічної, політологічної, історичної, культурологічної проблематики та висвітлення її результатів у періодичних виданнях, монографіях, посібниках та підручниках.

Основний принцип – *професіоналізм* роботи. Щодо фінансування програм, то якщо спершу, в 1994-97 рр. воно було переважно грантове, то сьогодні – майже виключно на основі фандрейзingu серед українських давців. Причому суми спонсорських внесків українських давців – від 10-100 грн. до декількох тисяч грн., які надходять на рахунок Центру. Проекти, які Центр обирає до виконання рейтинуються, причому пріоритет надається тим, виконання яких гостро потребує той чи інший сектор громадського життя, освіти, науки тощо. Український культурологічний Центр, має великий творчий потенціал: понад 50 докторів та кандидатів наук, а також сотні науковців-партнерів у різних регіонах країни і у зарубіжжі.

В результаті пошуків, постійної і вже багаторічної організаційної, кадрової, напруженої творчої роботи вдалося здійснити ряд амбітних проектів.

По-перше, у 1995 р. засновано аналітично-інформаційний журнал "Схід", який з 1997 р. діє як фаховий. Журнал "Схід" – це свідоме зусилля фахівців *"сприяти формуванню нової української еліти"* (з концепції журналу). Видання призначене для науковців і практиків, зокрема українського істеблішменту і ось уже понад 10 років здійснює *"багатопланове висвітлення актуальних проблем сучасного українського суспільства і світу"* в рубриках "Політика", "Економіка", "Філософія", "Історія", "Екологія", "Соціологія", "Культура" та інші. з акцентацією на проблемах формування сучасної національної ідеї, політичної української нації, концептуальних питаннях розвитку суспільства як цілого, місця і ролі в ньому держав, наддержав, міждержавних структур, світової і національної економіки, зокрема, розвитку великого і середнього бізнесу, окремих галузей економіки, а також на проблемах розвитку ринкових реформ, громадянського суспільства, політикуму в Україні, проблемах "регіони – центр", питаннях старопромислових регіонів, а також проблемах молоді. Доробок журналу за 11 років значний – 75 чисел, надруковано 1800 статей, рецензій, матеріалів "круглих столів" тощо понад 1100 авторів. Обсяг одного числа – 7-10 друкованих аркушів. Журнал співпрацює з рядом профільних інститутів НАН України, університетами. До редакційної колегії входять відомі в Україні і за її межами науковці-економісти, філософи, історики – академіки НАН України Микола Чумаченко (м.Київ), Олександр Амоша (м.Донецьк), Борис Буркинський (м.Одеса), член-кореспондент НАН України Микола Іванов (м.Донецьк), професор філософії Ігор Пасько (м.Донецьк), доктори філософських наук: керівник Центру гуманітарної освіти НАНУ Володимир Рижко (м. Київ), ректор Економіко-правового університету Олександр Кривуля (м.Харків), Микола Кисельов (м.Київ), академік Української академії історичних наук Петро Тригуб (м.Миколаїв), доктори історичних наук Василь Пірко (м.Донецьк), Сергій Лях (м.Запоріжжя) та інші. Шеф-редактор журналу "Схід", дійсний член НТШ, академік Академії економічних наук України, голова Донецького відділення НТШ, д.т.н., проф. Володимир Білецький (м.Донецьк). Редактор журналу в перші роки випуску журналу – С.Єременко, останні роки – Г.Сімченко.

Аналогу подібного наукового видання, яке б «підняла» громадська організація, в Україні немає. Тому його у 2005 р. на Міжнародному Конгресі Міжнародної Асоціації Україністів академік Іван Дзюба у своїй програмній доповіді відзначив журнал "Схід" як такий, що має *загальнонаціональне значення*.

По-друге, дослідно-видавнича робота УКЦентру, зокрема, через утворену ним «Донецьку регіональну лабораторію підручників та посібників» та «Редакцію гірничої енциклопедії». Центром ініціативно виконано понад 60 дослідно-видавничих проєктів. Серед праць – посібники для шкіл та вузів та монографії з історії, культури, філософії, точних наук (наприклад, посібник «Історія світової та української культури», посібник «Якісні задачі з фізики», монографії «Громадянське суспільство та національна ідея», «Заселення степової України в ХУІ-ХУІІІ ст», “12 подорожей в країну давнього письменства”, «Павло Байдебура» (вибрані твори, спогади, дослідження творчості), посібники з літературного краєзнавства «Козак Мамай» (Кубань), «Чорноморська хвиля» (Крим), «Тасмниця духовного скарбу» (Донбас), “Слобожанська хвиля” (Північна Слобожанщина) тощо. Загальний наклад видань УКЦентру – понад 250 тис. прим. Видання Центру стали лауреатами регіональних форумів «Книжкова справа Донбасу» 1998, 1999, 2001, 2002, 2005 років, є учасниками всеукраїнських книжкових виставок «Книжковий сад» та «Книжковий форум» у Києві та Львові у 2001, 2002, 2005 році.

Особливо слід відзначити фундаментальну 3-х томну працю “Гірничий енциклопедичний словник” (2001, 2002, 2004 рр.) за редакцією В.С.Білецького, який є по суті першим енциклопедичним виданням у гірництві і закладає підвалини української національної гірничої терміносистеми. До роботи над цим проєктом вдалося залучити понад 100 провідних науковців в Україні і за кордоном. Проєкт має міжнародне значення – його презентація відбулася в Польщі на запрошення Краківської гірничо-металургійної академії. Зараз поповнюється банк даних 4-го тому – до якого увійдуть відомості про видатних українських і зарубіжних вчених і фахівців-практиків у гірництві і науках про Землю за всі часи. Поява такої праці саме на Донбасі і саме через УКЦентр – не випадковість, а закономірність, хоча виконанням проєктів такого рівня повинна опікуватися держава.

Значимим проєктом є і серія посібників з української літератури для Східної діаспори, які готує і видає УКЦентр у Донецьку. Вже підготовлені і видані масовими накладками 2-3 тис. прим. посібники «Козак Мамай» (Кубань, 1998 р.), “Слобожанська хвиля” (Курська, білгородська і Воронежська області, 2005 р.) – автори укладачі науковці В.Оліфіренко, С.Оліфіренко (Донецьк), В.Чумаченко (Краснодар).

Центром засновано також ряд серійних видань: «Біобібліографія вчених Донбасу» (з 2001), «Проблеми підручника і посібника для вищої і середньої школи» (з 2001), «Бібліотека журналу «Схід» (з 2005).

Крім вказаних напрямків діяльності «Український культурологічний центр» є *ресурсним центром* для ряду споріднених культурологічних організацій – Донецького відділення Наукового товариства ім. Шевченка (з 2001 р. на базі УКЦентру видає «Донецький вісник НТШ», вийшов 1-9 том., «Хроніку Донецького НТШ»), «Донецького відділення Товариства «Україна-Світ», Донецького обласного товариства української мови (засноване у 1989 р.).

У 1997 році «Український культурологічний центр» виступив співзасновником підприємства «Східний видавничий дім», з яким плідно співпрацює до сьогодні.

УКЦентр та ТОВ “Східний видавничий дім” – видавець і співвидавець ряду художніх творів письменників Донбасу: *Колесникова Л.* Стріла, що мчить до зір (поезії), 1997, *Доценко Ю.* Золотий апостроф, 1999, *Герасименко І.* Добром-красою повнить світ..., 1999, *Байдебура П.* Вибрані твори, 2001, *Біляїв В.* Осіння обнова (поезії), 2001, На неокраїнім крилі..., 2003, *Доля і шлях* (поезії), 2005, *Гордасевич Г.* Право на пісню

(поезії), 2003, а також літературознавчих праць: *Аверченко-Землянська О.* Література рідного краю: творчість поетів Приазов'я, 1999, *Соболь В.* 12 подорожей в країну давнього письменства (з історії давнього українського письменства IX-XVIII століть), 2003, *Просалова В.* Празька школа: хрестоматія прозових творів, 2004 та Текст у світі текстів Празької літературної школи, 2005, *Оліфіренко В.* та *Чумаченко В.* Козак Мамай (Навчальний посібник-хрестоматія з української літератури Кубані), 1998, *Оліфіренко В.* Підручник з української літератури: історія і теорія, 2003, *Оліфіренко В.* та *Оліфіренко Св.* Слобожанська хвиля (Навчальний посібник-хрестоматія з української літератури Північної Слобожанщини), 2005, *Кузьменко О.* Поетика Василя Голобородька, 2005.

У 2000 р. «Український культурологічний центр» увійшов до когорти провідних українських недержавних *Аналітичних центрів* (див. www.intellect.org.ua). Підтримує творчі контакти з науковцями, спорідненими культурологічними організаціями в Україні і світі. По суті масштаб діяльності УКЦентру в Донецьку співвимірний з діяльністю спеціалізованого інституту. В перспективі ми бачимо заснування на основі Центру "Інституту системних досліджень".

Отже, друзі і колеги, оглянувши це явище, – “Український культурологічний центр” у Донецьку, – як регіональний “мозковий” аналітичний і ресурсний центр, оцінивши його доробок, можна зробити оптимістичні висновки про, *по-перше*, реальну можливість організації ефективної роботи громадської науково-культурологічної організації на регіональному рівні на українському Сході; *по-друге*, можливість фінансування вітчизняної громадської організації з внутрішньоукраїнських джерел; *по-третьє*, виокремлення факторів, які збільшують стійкість сучасної громадської організації: професіоналізм, виконання затребуваних суспільством проектів (соціально важливих, науково значимих, культурологічно цінних), співпраця з органами місцевої влади, співпраця з іншими НДО, використання міжнародного досвіду побудови НДО і раціонального алгоритму діяльності.